

ZBIGNIEW BARAN (*Kraków*)

KRÓLOWA JADWIGA WE WSPÓŁCZESNYCH ENCYKLOPEDIACH I LEKSYKONACH

Zarówno rocznica 600-lecia fundacji Wydziału Teologicznego w Akademii Krakowskiej, jak i zbliżająca się rocznica sześćsetlecia śmierci Jadwigi Andegaweńskiej, wielkiej polskiej monarchini, stają się dogodną okazją do ożywionego zainteresowania osobą królowej wśród historyków, ale również – i w środowiskach przedstawicieli innych nauk, by wymienić badaczy literatury staropolskiej czy też sztuki gotyckiej. Jest sprawą oczywistą, zwłaszcza dla Profesorów i Studentów Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, iż królowa Jadwiga bardziej niż ktokolwiek inny przyczyniła się do powstania – przed sześciuset laty – Wydziału Teologicznego w stołecznym i królewskim mieście. Jest też faktem, że Jadwiga wniosła istotny wkład do chrystianizacji Litwy i w ten sposób zapisała swe imię w dziejach Europy i w dziejach Kościoła. Nie ma w tym miejscu potrzeby – wobec specjalistów rangi znacznie wyższej – rozwijać szerzej tego tematu.

Na początku mojej refleksji chciałbym podkreślić, iż referat ten nie jest ani artykułem historycznym dla specjalistów, ani też artykułem encyklopedycznym o królowej Jadwidze dla ogółu osób. Nie mam zamiaru dokonać pełnej prezentacji haseł encyklopedycznych i leksykograficznych zamieszczonych w wyjątkowo wielu encyklopediach ogólnych i leksykonach specjalistycznych wydanych we współczesnej Europie, nie mam też zamiaru przeprowadzić analizy owych haseł pod względem wartości historiograficznej, a co więcej, ograniczyć się muszę – rzecz zrozumiała – do haseł z encyklopedii i leksykonów wybranych.

Pisząc ten artykuł, chciałem odpowiedzieć sobie na pytanie: Jakie miejsce zajmowała (i zajmuje) Jadwiga Andegaweńska w XX-wiecznej Europie? Choć duch tego wieku był obcy duchowości błogosławionej Jadwigi, to jednak uważałem, że Europejczycy powinni darzyć jej osobę sympatią. Ona bowiem – moim zdaniem – była naśladowczynią Jezusa Chrystusa, a także – co dla współczesnego obywatela Wspólnoty Europejskiej ma szczególnie istotne znaczenie – wzorem mądrego i odpowiedzialnego polityka. Dlatego też chciałem dowiedzieć się, jakie informacje może znaleźć przeciętny Europejczyk – na temat królowej

Jadwigi – w encyklopediach i leksykonach wydanych w państwach europejskich zwłaszcza w ostatnim ćwierćwieczu dwudziestego stulecia. Stąd też w niniejszym artykule można znaleźć nieliczne jedynie odwołania do encyklopedycznych biogramów polskiej monarchini opublikowanych – przed 1971 r.

Refleksje moje, podane w niniejszym referacie, który – podkreślam to jeszcze raz – artykułem naukowym *sensu stricto* nie jest, rozpoczynam od krytycznego przeglądu haseł encyklopedycznych oraz ich oceny krytycznej, co starałem się jednak zrealizować z pewnym poczuciem n a u k o w e j odpowiedzialności.

Przegląd owych haseł zamierzam rozpocząć od biogramów królowej Jadwigi opublikowanych w encyklopediach anglojęzycznych, to jest pisanych w języku (angielskim) dziś zdaje się najważniejszym, który zaczyna pełnić we współczesnej cywilizacji funkcję ł a c i n y (z epoki średniowiecza). Najbardziej reprezentacyjna *The New Encyclopaedia Britannica*, która ukazuje się w dwóch seriach: *Micropaedia* i *Macropaedia*, dwukrotnie poświęca miejsce osobie Jadwigi. W tomie VI (s. 468) serii *Micropaedia* jest opublikowany encyklopedyczny biogram królowej. Nadto Jadwiga została wspomniana w haśle *Poland* w tomie XXV (s. 923–924) serii *Macropaedia*.

Hasło „Jadwiga” w *The New Encyclopaedia Britannica* informuje, że była córką Ludwika I, króla Węgier i Polski, oraz Elżbiety „of Poland” (z Polski, Polki). W rzeczywistości jednak matką Jadwigi była Elżbieta B o ś n i a c k a, córka bana Bośni. Nadto można w analizowanym haśle znaleźć informacje o koronacji Jadwigi na króla Polski (rex, king of Poland) i małżeństwie z Jagiełłą (18 lutego 1386). Czytelnik tego hasła dowie się, że królowa była protektorką religii i wiedzy („a patron of religion and scholarship”), dbającą o religijny rozwój Litwy, a także że ufundowała w Pradze bursę („a special college”) dla scholarów – Litwinów, i że finansowała odnowienie uniwersytetu w Krakowie. Hasło to liczy 36 wierszy.

Warto zastanowić się, czy owe 36 wierszy jest zadowalającą objętością dla biogramu polskiej monarchini. Otóż hasło „Krupskaya Nadezhda” opublikowane w tomie VII z serii *Micropaedia* liczy 50 wierszy, zaś hasło „Luxemburg Rosa” (w tomie VII tejże serii) ma 165 wierszy, w tym 15 wersów jest przeznaczonych na bibliografię. Jesse Owens, amerykański lekkoatleta, zasłużył na biogram o objętości 41 wierszy, a Emil Zatopek, czeski biegacz długodystansowy, jest przedstawiony w biogramie liczącym 31 wersów. Te dane liczbowe zostawiam bez komentarza.

Należy jednak mieć świadomość, iż haseł-poloników w *The New Encyclopaedia Britannica* jest sporo, niektóre zaś z nich są wcale obszerne. Kartkując pobieżnie tomy z serii *Micropaedia*, znalazłem między innymi hasła: „Chopin Frédéric”, „Kochanowski Jan”, „Kraków”, „Słowacki Juliusz”, „Szymanowski Karol”, „Tarnów”, „Władysław

I (Łokietek)”, „Władysław II Jagiełło”, „Wyspiański Stanisław”, „Wyszyński Stefan”, „Zakopane”, a także dość obszerne hasło „Zamoyski Jan” (51 wierszy objętości).

Z kolei dwa zdania o Jadwidze Andegaweńskiej znalazły się z konieczności w studium syntetycznym dziejów Polski w haśle *Poland*, w podhaśle *Poland – History* w tomie XXV serii *Macropaedia*. Hasło to zostało opracowane przez Kazimierza Macieja Smogorzewskiego, dziennikarza i publicystę, piszącego niekiedy na temat współczesnej (a więc – nieśredniowiecznej) historii Polski. Ten historyk jest jednak niezbyt wybitny, skoro z wielu poloników z serii *Micropaedia* opracował zaledwie jedno hasło: „Piłsudski Józef”. Pomijając bez komentarza fakt, iż Smogorzewski określa Jadwigę Andegaweńską rzeczownikiem „(a) princess” (księżna) zamiast „(a) queen” (królowa), muszę stwierdzić, iż powierzenie zadania opracowania hasła dotyczącego dziejów Polski dla tak znakomitej encyklopedii (jak *The New Encyclopaedia Britannica*) niezbyt wybitnemu historykowi budzi poważne zastrzeżenia, zmniejszając moje zaufanie do prawdziwości i uczoności innych haseł opublikowanych w tejże encyklopedii.

Dodam, iż *The New Encyclopaedia Britannica* jest encyklopedią popularną w Wielkim Księstwie Luksemburgu i na Malcie. W tym ostatnim kraju są też w użyciu ważniejsze amerykańskie encyklopedie. Stąd też podam dla informacji, że dwa zdania o królowej Jadwidze znalazłem w haśle *Poland: History* autorstwa Normana J. G. Poundsa w tomie XXII (s. 314) *The Encyclopedia Americana. International Edition* (1993). W tejże encyklopedii polska monarchini jest też wzmiankowana w hasłach: „Jagiellonian Dynasty” (tom XV, s. 665) „Lithuania” (t. XVII, s. 591) oraz „Louis I” (t. XVII, s. 781).

Z przykrością zaś odnotowuję fakt, że *Oxford Illustrated Encyclopedia* (1988) nie uwzględnia hasła „Jadwiga (Andegaweńska)”.

Kontynuując swoją refleksję, spróbuję teraz omówić hasła encyklopedyczne poświęcone królowej Jadwidze w encyklopediach wydanych w innych językach germańskich, spokrewnionych z „ł a c i n ą XX wieku”, to jest z językiem angielskim.

Przegląd owych haseł rozpocznę od encyklopedii i leksykonów niemieckojęzycznych. Nie podjąłem oczywiście poszukiwań interesującego mnie hasła ani w znakomitej i niezwykle sumiennej, a równocześnie arcybogatej w polonika (około 7000 haseł), encyklopedii oświeceniowej Johanna Heinricha Zedlera, wydawanej pod tytułem *Großes vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste* w latach 1732–1754, ani też w XIX-wiecznych wydaniach Brockhaus’owych *Conversations-Lexikon, allgemeine deutsche Real-Encyclopädie*, gdyż – jak napisałem powyżej – interesowały mnie encyklopedie i leksykony współczesne.

Moje poszukiwania, a także zyczliwa i przyjacielska kwerenda Pani Doris Schneider-Wagenbichler w Österreichische Nationalbi-

bliothek i Pana O. M. Guglera w Universitätsbibliothek w Wiedniu pozwalają mi podać sporo informacji.

W 1954 r. *Der Große Brockhaus in 12 Bänden* zaprezentował hasło „Hedwig” w V tomie (s. 328). Hasło informuje, iż Jadwiga była córką Ludwika Wielkiego, króla Węgier i Polski, a nadto podaje do wiadomości, że polscy panowie (Adel) oddali jej tron (1382) oraz że poślubił ją wielki książę Litwy, Jagiełło, „ojciec” polskiej dynastii Jagiellonów. Dodam, że w hasle tym rok 1370 został przyjęty za rok narodzin Jadwigi.

Z nowszych haseł biograficznych Andegawenki, opublikowanych w interesujących mnie wydawnictwach, jako pierwsze chronologicznie należy wymienić hasło „Hedwig” w tomie XI (s. 589) *Meyers enzyklopädisches Lexikon in 25 Bänden*, encyklopedii popularnej zarówno w Niemczech, Austrii i Szwajcarii, jak również w Wielkim Księstwie Luksemburgu. Hasło to jest zwięzłe, a równocześnie starannie opracowane. Czytelnik owego hasła może dowiedzieć się, iż królowa Jadwiga zasłużyła się w dziele chrystianizacji Litwy i w odnowie działalności krakowskiego uniwersytetu. Skróconą wersję tego hasła można znaleźć w tomie VI (s. 370–371) *Meyers Großes Universal Lexikon in 15 Bänden*. Dodać należy, że również ta encyklopedia jest znana i popularna w wymienionych powyżej państwach, które należą do obszaru niemieckojęzycznego.

Wyjątkowo zwięzłe hasło „Hedwig” zostało opracowane w tomie IX (s. 586) *Brockhaus Enzyklopädie in 24 Bänden*, również używanej przez Austriaków i Luksemburczyków. Hasło podkreśla wkład królowej w dzieło chrystianizacji Litwy i w refundację uniwersytetu w Krakowie.

Z encyklopedii ogólnych – wydanych w języku niemieckim – należałoby z pewnością wymienić *Schweizer Lexikon* (t. 3 kol. 1522) i austriacki *Beckmanns Neues Welt-Lexikon* (kol. 1213), w których znalazło się hasło „Hedwig”. Hasła biograficzne dotyczące Jadwigi są jednak w obu encyklopediach zbyt zwięzłe, stąd czytelnicy tych wydawnictw nie posiadają dostatecznej wiedzy o polskiej królowej.

Natomiast z szacunkiem należy podkreślić wartości informacyjne (historiograficzne) haseł encyklopedycznych o Jadwidze Andegawenkiej, opublikowanych w encyklopedycznych leksykonach specjalistycznych, takich jak *Lexikon für Theologie und Kirche* lub *Lexikon des Mittelalters*. Otóż w tomie V (s. 54) drugiego wydania *Lexikon für Theologie und Kirche* znajdziemy dość obszerne i krytycznie opracowane hasło „Hedwig v. Anjou”, którego autorem jest B. Stasiewski. Autor tej encyklopedycznej biografii królowej informuje czytelników, iż Jadwiga „trat für eine Friedenspolitik gegenüber dem Deutschen Orden”, a ponadto dodaje: „Wegen ihrer Mildtätigkeit und Frömmigkeit wurde sie als Heilige verehrt”. W załączonej do tegoż hasła notce bibliograficznej zostały wymienione opracowania i książki ta-

kich autorów, jak: K. Szajnocha, Ch. Kellog, O. Halecki i J. Radlica. Z kolei w tomie IV (kol. 1237) trzeciego wydania tegoż leksykonu znajdziemy hasło „Hedwig (Jadwiga) v. Anjou” autorstwa Winfrieda Eberharda. Jest ono opracowane wyjątkowo starannie. Zawiera także próbę zwięzłej charakterystyki osobowości polskiej monarchini. Eberhard uważa, iż Jadwigę wyróżniały: polityczny rozsądek, inteligencja, wiedza (uczoność), dworska kultura i pobożność (Frömmigkeit), które to cechy jej osobowości zapewniły Andegawence szacunek (Wertschätzung) i autorytet (Autorität). W załączonej do omawianego hasła literaturze znalazły się między innymi: biogram „Jadwiga Andegaweńska” pióra A. Strzeleckiej (wydany w tomie X *Polskiego słownika biograficznego*) oraz artykuł *Królowa Jadwiga* R. M. Zawadzkiego (opublikowany w tomie *Chrzest Litwy*, Lublin 1990).

Gerard Labuda jest autorem hasła encyklopedycznego „Hedwig”, które ukazało się drukiem w tomie IV (t. 4 kol. 1986) *Lexikon des Mittelalters*. Autor tegoż oryginalnie i krytycznie opracowanego hasła przedstawia polską władczynię jako mądrego i umiejętnego polityka. Wśród wydarzeń historycznych wspomina fakt, iż królowa stała na czele wyprawy na Ruś Halicką celem rewindykacji jej dla Polski. Również i to hasło jest zaopatrzone w notkę bibliograficzną, w której zostały wymienione m.in. studia *O królowej Jadwidze* A. Strzeleckiej (Lwów 1933) oraz monografia historyczna *Jadwiga królowa Polska* W. Maciejewskiej (Warszawa 1934).

Obecnie zaprezentuję hasła biograficzne dotyczące królowej Jadwigi opublikowane w encyklopediach wydanych w języku holenderskim (należącym do języków germańskich). Prezentowane materiały zawdzięczam życzliwości Pana Raphaela De Smedta i jego kwerendzie w Koninklijke Bibliotheek Albert I w Brukseli.

W XIII tomie (s. 130) *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie in vijfentwintig delen* znajduje się hasło „Jadwiga van Anjou” o objętości zaledwie 10 wersów. Królowa (koningin) została przedstawiona jako córka Ludwika I, króla Węgier i Polski, a także małżonka Władysława II Jagiełły. Małeńkie objętościowo (5-wierszowe) hasło „Jadwiga (Hedwig)” zostało opublikowane w tomie X (s. 429) *De Grote Oosthoek. Encyclopedie en woordenboek*. Z pewnością warto dodać, iż Jadwiga została okolicznościowo wymieniona w hasle „Jagello” (ponad czterokrotnie obszerniejszym) w tymże samym tomie.

Hasło „Jadwiga” można też odnaleźć w jednym z tomów *Grote Winkler. Prins. Encyclopedie in 26 delen* (1991). Autor hasła zwraca uwagę na osobowość Jadwigi, wymieniając między innymi takie jej cechy, jak młodość (jeugd), mądrość (roztropność) rządzenia (beleid), życzliwość (genoot), pobożność (vroomheid) i wielką dobroć (goedheid groot). Hasło to, niestety, zawiera błąd rzeczowy, wynikający zapewne z nieznamomości historii Polski u autora hasła. Otóż w analizowanym

biogramie czytamy: „Zij stierf kort na de geboorte van haar enig kind (de latere Władysław III)” [Ona zmarła wkrótce po urodzeniu jej jedy- nego dziecka (późniejszy Władysław III)]. Wszyscy wiemy, iż jedynym dzieckiem Jadwigi była córka Elżbieta Bonifacja, zaś wspomniany król Władysław III (ur. 1424) zwany Warneńczykiem był synem kniaziówny litewskiej Sońki z Holszan, czwartej żony Władysława Jagiełły.

Z kolei *Verschueren Groot Geillustreerd Woordenboek* (1991, wyd. 3) nie zamieścił biogramu Jadwigi, której imię zostało wymie- nione w haśle „Vladislaus (van Polen)”, przy wzmiance o ślubie księ- cia litewskiego z polską królową.

Kontynuując swą refleksję, spróbuję omówić hasła encyklope- dyczne poświęcone Andegawence w encyklopediach szwedzkich. W tomie IX (kol. 729–730) *Nordisk Familjebok Encyklopedi och Kon- versationslexikon* znajdziemy hasło „Hedvig” autorstwa A. Almhulta. Almhult podkreśla, że polską władczynię wyróżniał szlachetny cha- rakter (ädel karaktär), zaś jej szczególne zasługi (särskilt förtjänt) są godne nauczania. Inny znów autor opracował dość rzetelne hasło „Hedvig av Anjou” w tomie XIII (kol. 38) *Svensk Uppslagsbok*, pod- kreślając polityczny wpływ Jadwigi na wzrost potęgi Polski.

Dzięki życzliwej pomocy Pani Jadwigi Teresy Kvadsheim i jej kwerendzie przeprowadzonej w Universitetsbiblioteket I Oslo mogę poinformować, że hasło „Hedvig av Anjou” zostało opublikowane w VI tomie *Aschehoug og Gyldendals Store Norske Leksikon*, encyklope- dycznego leksykonu norweskiego wydanego pod redakcją Olafa Kort- nera i innych. Hasło to należy do wyjątkowo starannie opracowanych. Czytelnik może dowiedzieć się, że była ona córką Ludwika, króla Węgier (yngste datter av Lajos den store av Ungarn), iż została koro- nowaną monarchinią w Polsce (1384), a następnie żoną litewskiego księcia. Nadto autor owego hasła podkreślił wkład Jadwigi w dzieło unii polsko-litewskiej, chrystianizacji Litwy i refundacji Uniwersytetu w Krakowie.

Współcześni Norwegowie mogą też poznać postać Jadwigi dzięki naukowo opracowanej historii Węgier (*Ungarns Historie og Kultur*) przez Vincego Sulyoka (Oslo 1994, m.in. str. 199), Węgra mieszkają- cego od wielu lat w Norwegii i piszącego po norwesku.

Niestety nie dotarłem do encyklopedii duńskich, zaś encyklopedia islandzka wydana w ostatnim półwieczu nie zawiera hasła poświęco- nego królowej Jadwidze.

Obecnie przedstawię hasła encyklopedyczne z kręgu języków ro- mańskich. Rozważania zacznę od encyklopedii francuskich. Otóż w tomie V (s. 821) *Grand Larousse Encyclopédique en dix volumes* znajduje się hasło „Hedvige ou Hedvige d’Anjou”, w którym królowa jest przedstawiona jako mądra władczyni, która zawiera małżeństwo z wielkim księciem litewskim „pour des raisons diplomatiques” Nie-

stety, hasło to nie jest wolne od błędów faktograficznych (m.in. miejsce i rok narodzin Jadwigi to Kraków, 1370). Tenże sam błąd rzeczowy został powtórzony także w *Dictionnaire Encyclopédique Quillet* (s. 3080), z tym że tym razem podano rok 1371 za rok narodzin królowej. Zaskakuje też zdanie: „Elle fit traduire la Bible en polonais” (!).

Niewielkie (5 wersów) i pełne błędów rzeczowych jest hasło opublikowane w III tomie (s. 1413) *Dictionnaire Universel alphabétique et analogique des noms propres*. Hasła biograficzne w encyklopediach i dykcyonarzach francuskich były pisane przez dyletantów i, niestety, są pozbawione wartości historiograficznej i prawdy faktograficznej. Na marginesie dodam, że wymienione słowniki i encyklopedie francuskie są też w użyciu w Księstwie Monako.

Natomiast „Grand Larousse” (Larousse Universail Diccionario Enciclopédico en seis volumes, 1968) popularny w Meksyku i Brazylii nie zawiera biogramu Jadwigi.

Obecnie omówię hasła z wydawnictw w języku włoskim. Całkiem obszernie, a nadto rzetelne i krytyczne w aspekcie historiograficznym hasło: „Edvige (Jadwiga)” włoski czytelnik może znaleźć w tomie XIII *Enciclopedia Italiana* (1932).

W pięciotomowej *Enciclopedia Garzanti* brak jest biogramu Jadwigi, której imię jest wzmiankowane w haśle: „Ladislao II di Polonia (Jagello)” z informacją, iż była księżną (!).

Z nowszych biogramów królowej opracowanych w encyklopediach włoskich wymienię hasło w tomie V (s. 521) *Enciclopedia Universale Fabbri*. Autor tego hasła podkreśla wkład Jadwigi Andegawenki w... „un notevole rinnovamento sia economico che culturale” (co tłumacząc: znakomity rozkwit zarówno ekonomiczny, jak i kulturalny) na ziemiach Litwy i Polski. Włoski czytelnik może – w odróżnieniu do czytelnika francuskiego – poszerzyć swą wiedzę o Jadwidze o całkiem prawdziwe wiadomości. Nadto hasło „Edvige” można znaleźć w tomie VI (s. 684) *Lessico Universale Italiano*.

Z kolei czytelnik hiszpański może skorzystać z haseł zarówno w tomie XIX *Enciclopedia Universal Ilustrada: Europeo-Americana* z początku XX wieku, jak i przede wszystkim z haseł w nowych hiszpańskich wydawnictwach encyklopedycznych. W *Diccionario Enciclopédico Universal. Salvat* brak jest biogramu Jadwigi, zaś imię polskiej monarchini pojawia się okolicznościowo w tomie VII (s. 345) w haśle „Jagello o Jagiello”, gdzie został wspomniany ślub wielkiego księcia litewskiego „con la reina Jadwiga” Być może warto zauważyć, że w tym słowniku encyklopedycznym można znaleźć hasło „Krupskaja (Nadiejda)” o objętości 5 wersów, które to hasło jest więc objętościowo niewielkie, aczkolwiek wydaje się hasłem p o t ę ż n y m (objętościowo) przy braku encyklopedycznego biogramu poświęconego Jadwidze. Natomiast hasło „Hedwige o Eduvigis de Anjou” w jednym

z tomów *Gran Enciclopedia Larousse* (s. 5308), będąc zapewne hiszpańską translacją hasła francuskiego, zawiera – niestety – dość sporo błędów rzeczowych, które można znaleźć również w edycji francuskiej.

W tomie IX (s. 1654 n.) *Enciclopedia Luso – Brasileira de Cultura* – encyklopedii w języku portugalskim – znajdziemy hasło „Hedwiges (Beata)”. M. Alves de Oliveira, autor hasła, podkreślił: hasła obszernego i krytycznego, przedstawia Jadwigę jako osobę, która starała się realizować ideał życia zarówno czynnego (temporal), jak i kontemplacyjnego (espiritual). Do szczególnych zasług polskiej monarchini należały: fundacja kolegium (w Pradze) dla umożliwienia zdobycia wykształcenia przyszłym kapłanom litewskim, umiejętny dialog z Rusinami, inicjatywa otwarcia w Krakowie Wydziału Teologicznego, a także otaczanie opieką szpitali. De Oliveira zamieszcza w swym hasle notkę bibliograficzną, w której wymienia książki w języku angielskim (Ch. Kellog) i w języku włoskim (S. dal Pozzo).

Nie znalazłem natomiast żadnego hasła biograficznego królowej Jadwigi w encyklopediach rumuńskich, językowo należących do kręgu kultury romańskiej.

Na zakończenie tego przeglądu encyklopedii „romańskich” dodam, że encyklopedie francuskie są także popularne w Wielkim Księstwie Luksemburgu i Księstwie Monako, encyklopedie hiszpańskie są używane w Andorze, a encyklopedie włoskie – na Malcie, a także w San Marino i w Watykanie.

Z przykrością muszę też stwierdzić, że 12-tomowa *Enciclopedia Cattolica* wydana w Citta del Vaticano w latach bodajże 1950–1954 pominęła zupełnym milczeniem osobę królowej Jadwigi Andegawenkiej i nie tylko brak jest encyklopedycznego biogramu Jadwigi w tejże encyklopedii, ale także nie jest jej imię wzmiankowane w innych hasłach.

Obecnie przedstawię zestaw biograficznych haseł wielkiej Andegawenki w encyklopediach wydanych w językach słowiańskich. *Bolszaja Sowietkaja Encikłopedija* nie zamieściła biogramu królowej Jadwigi na swoich kartach. Natomiast imię królowej jest dwukrotnie wymienione okolicznościowo w hasłach: „Krówszaja unija. 1385” (t. XIII, s. 359) oraz „Jagailo, Jogaila (Władysław II Jagiełło)” (t. XXX, s. 431).

Hasło „Jadwiga” znalazło się w tomie XVI (s. 451) *Ukraińskiej Radjanskiej Encikłopediji*. Hasło to jest wyjątkowo zwarte, a równocześnie, o dziwo, wyjątkowo rzetelnie opracowane. Osobiście jednak odczuwam brak zarysu osobowości polskiej monarchini, co z pewnością poszerzyłoby wiedzę ukraińskiego czytelnika o Andegawence. Nadto hasło „Jadwiga (Hedwig)”, opracowane w sposób rzetelny i krytyczny, można znaleźć w angielskojęzycznej *Encyclopedia of Ukraine*.

Jadwiga Andegaweńska jako 'bohater' hasła encyklopedycznego w języku czeskim pojawiła się w X tomie encyklopedii pt. *Ottův Slovník Naučný. Ilustrovaná Encyklopaedie Obecných Vědomostí* i jest to raczej wartościowe hasło o polskiej królowej. Autor hasła sprzed stu lat pisał o niej, iż była to „paní vznešeného ducha, velmi pobožná a dobročinná”. Natomiast wydany przed trzydziestu laty *Průruční Slovník Naučný* nie zamieścił biogramu polskiej monarchini na swoich kartach, a jedynie imię jej (jako małżonki Władysława I(!) i córki króla Ludwika) zostało wymienione okolicznościowo w hasle „Polsko” (t. III, s. 654).

Z kolei w tomie II encyklopedii słowackiej *Slovenský Náučný Slovník. Průručná Encyklopedia Vedomostí v troch dieloch* zostało opublikowane wyjątkowo krótkie hasło „Hedviga” zawierające informację, iż polska władczyni „žila životom pobožným a dobročinným”.

Spróbuję obecnie przedstawić kilka wiadomości o prezentacji Jadwigi w encyklopediach wydanych w językach południowosłowiańskich. Otóż *Kratka Bylgarska Enciklopedija* wymienia imię Jadwigi jedynie w hasle „Jageloni” (t. V, s. 542), zaś jednotomowa *Enciklopedija A – Ja* w ogóle nie wspomina o polskiej królowej. Natomiast krótkie hasło „Jadviga” opublikował *Leksikon JLZ* wydany w Zagrzebiu. Z powyższego przeglądu można wnioskować, iż postać Jadwigi Andegaweńskiej nie jest znana w europejskiej Słowiańszczyźnie.

Przejdę obecnie do krótkiego przeglądu haseł opublikowanych ostatnio w encyklopediach litewskich i węgierskich. Otóż *Mažoji Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija* nie opublikowała biogramu królowej Jadwigi, zaś jej imię zostało wymienione w hasle „Krėvės Unija” (t. II, s. 211–212). Natomiast w tomie IV (s. 613) *Lietuviškoji Tarybine Enciklopedija* znajduje się hasło „Jadvyga” o objętości 15 wierszy. Hasło to informuje, iż polska królowa (Lenkijos karalienė) przyszła na świat w węgierskiej Budzie (Budoje) w lutym 1374 r. jako córka Ludwika I, króla węgierskiego i polskiego. W biogramie został podkreślony udział Jadwigi w wyprawie na Ruś Halicką, celem rewindykacji jej dla Korony Polskiej. Nadto monarchini została przedstawiona jako inicjatorka odnowy krakowskiej akademii oraz fundatorka praskiej bursy dla litewskich studentów.

W IX tomie *Révai Nagy Lexikona az Ismeretek Enciklopédiája* czytelnik węgierski może znaleźć hasło „Hedvig”. Hasło to liczy 20 wierszy i jest starannie opublikowane. Zawiera także literaturę przedmiotową opartą na archiwaliach. Ponadto polska królowa jest okolicznościowo wzmiankowana w innym hasle: „N(agy) Lajos” w tejże encyklopedii. Także w tomie III (s. 234) *Új Magyar Lexikon* zostało opublikowane hasło „Hedvig” o objętości 8 wierszy. W hasle tym jest informacja o inicjatywie Jadwigi w zakresie odnowy krakowskiej

wszechnicy. Dla ciekawostki podam, że hasło „Krupszkaja (Nagy-
ezsda)” liczy 20 wierszy, a hasło „Luxemburg Rosa” obejmuje 45 wierszy w tymże leksykonie. Aby zorientować się w stosunku Węgrów do bądź co bądź węgierskiej królowny dodam, iż zarówno hasła „Lenin (Vladyimir)” o objętości 5 kolumn i „Marx (Károly)” o objętości 6 kolumn, jak i na przykład zaczerpnięte z grupy poloników hasło „Wasilewska Wanda” liczące 10 wierszy są obszerniejsze od hasła „Hedvig”. Można jednak pocieszyć się faktem, że hasło „Ulászló II Jagelló” liczy zaledwie... 2 wiersze (!).

Lotewska *Latrijas PSR mazá enciklopédija* nie poświęciła nawet jednego zdania polskiej królowej, choćby okolicznościowo w hasłach, jak np. „Polska” lub „Władysław Jagiełło”

Na zakończenie chciałbym podać informację o biogramach Jadwigi Andegaweńskiej w encyklopediach bardziej ‘egzotycznych’: fińskich i greckich. Pani Kristina Nyman przeprowadziła kwerendę w Bibliotece Uniwersytetu w Helsinkach. Dzięki Jej uprzejmości mogę poinformować, iż hasło „Hedvig” poświęcone polskiej monarchini Jadwidze Andegaweńskiej o objętości kilku linijek można znaleźć we wszystkich głównych encyklopediach wydanych w Finlandii w ostatnim półwieczu. Jest ono w takich encyklopediach, jak na przykład: *Otavan iso tietosanakirja*. *Encyclopaedia Fennica* w dziesięciu tomach, *Uusi tieto sanakirja* w dwudziestu czterech tomach, *Facta* w 10 tomach, *Otavan iso Fokus* w ośmiu tomach, *Otavan suuri ensyklopedia* w dwudziestu czterech tomach, a także w innych encyklopediach z lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych.

Hasło „Hedvig” w tomie III (kol. 439) *Otavan iso tietosanakirja*. *Encyclopaedia Fennica* informuje, iż Jadwiga Andegaweńska była „Puolan kuningatar” (królową Polski). Nadto z hasła tego można dowiedzieć się, iż była „Puolan ja Unkarin kuninkaan Ludvig Suuren tytär” (króla Polski i Węgier Ludwika Wielkiego córka), a także, że poślubiła „Liettuun suuriruhtinaan Jagellon” (wielkiego księcia Litwy Jagiełłę).

Dzięki zyczliwości Pana Panayotisa G. Nicolopouloasa (dyrektora Narodowej Biblioteki Grecji w Atenach) mogę również podać do wiadomości, iż hasło „Edbigē” zostało opublikowane w tomie IX *Megalē Ellēnikē Egkyklopaideā*, a także w jednym z tomów *Megalē Genikē Egkyklopaideia*, zaś hasło „Edbigē tu Andzu” znalazło się w greckiej encyklopedii *Egkyklopaideia Papyros*, która jest swoistym greckim wariantem *Grande Encyclopédie Larousse* i *Encyclopaedia Britannica*.

Grecki czytelnik IX tomu *Megalē Ellēnikē Egkyklopaideia* dowie się, iż „Hedwig”, czyli Jadwiga była królową Polski w latach 1370(!)–1399, że była córką „Ludobiku tu Megálu” (Ludwika Wielkiego), króla Węgier i Polski. W hasle tym znajduje się informacja o koronacji Jadwigi w Krakowie, a także faktograficzna wzmianka o poślubieniu Zagkellōna (Jagiellona) (!) z Litwy. Hasło w *Megalē Genikē Egkyklo-*

paideia w zasadzie powtarza te same informacje, lecz zawiera skorygowane dane faktograficzne, a więc Edbiē to „basílissa tēs Polōnias” (królowa Polski) w latach 1384–1399, mężem zaś jej jest „Ladislao II Gjagkaelon” (Władysław II Jagaelo). Z kolei hasło w *Egkyklopaideia Papyros* nie jest pozbawione błędów zaczerpniętych z wersji francuskiego ‘Larousse’a’, stąd też jako miejsce narodzin Jadwigi podano Kraków (Krakobia). Jest to jednak – na szczęście (!) – bodajże jedyny błąd rzeczowy w tym dość obszernym (24-wersowym) i raczej rzetelnie opracowanym hasle biograficznym. Dodam, iż hasło to informuje o opiece królowej nad rozkwitającym chrześcijaństwem na Litwie.

Na koniec dodam, iż encyklopedie wydane w Albanii i na Cyprze nie uwzględniają hasła poświęconego królowej Jadwidze Andegawenkiej. Natomiast nie dotarłem do encyklopedii wydanych w Estonii i w Turcji (jeśli uznać ten kraj za państwo z pogranicza europejsko-azjatyckiego), aczkolwiek wierzę, że w przyszłości, być może, będę mieć okazję dotarcia i do tych wydawnictw.

Podsumowując zaprezentowany przegląd haseł encyklopedycznych poświęconych królowej Jadwidze, muszę stwierdzić, że „dwudziestowieczne” losy polskiej władczyni są ciekawe, nie tylko jako przykład swoistych i niestety wielu zasadniczych błędów rzeczowych, wynikających zarówno z nieznamomości języka polskiego, jak i słabej znajomości dziejów naszego państwa we współczesnej Europie. Postać wielkiej Andegawenki jest obecna w dzisiejszej Europie w sposób wielce niedostateczny. I wydaje się, iż Jadwiga nie weszła jeszcze, podobnie jak wiele innych Polaków, do dziejów Europy i dziejów europejskiej cywilizacji na stałe. Oczywiście zdają sobie sprawę, że nie wystarczy opublikować drukiem hasło encyklopedyczne o kimś, choćby i kimś w i e l k i m, by spowodować zainteresowanie tą postacią w odmiennym (niekiedy wielce odmiennym) systemie kulturalnym, ale z przykrością muszę stwierdzić, że polska Andegawenka niejednokrotnie jest o wiele mniej znana od innych – częstokroć m n i e j znakomitych – niewiast (np. Krupskiej, Luksemburg lub Wasilewskiej), gdyż to tym mniej znakomitym poświęcano uwagę na kartach współczesnych europejskich encyklopedii znacznie większą niż tej, której wkład do dziejów Europy i jej cywilizacji był, krótko mówiąc, wyjątkowy i niezmiernie ważny.

WYKAZ CYTOWANYCH ENCYKLOPEDII

- Aschehoug og gyldendals store norske leksikon*, Oslo 1992.
- Beckmanns neues Welt-Lexikon mit Welt-Atlas. A-Z*, Wien 1956.
- Bolszaja sowietskaja enciklopedija*, t. 13, Moskwa 1973; t. 30:1978.
- Brockhaus Enzyklopädie in 24 Bänden*, Mannheim 1989.
- De Grote Oosthoek. Encyclopedie en woordenboek*, Utrecht 1978.
- Der grosse Brockhaus*, Mannheim 1954.
- Diccionari enciclopédico universal*, Barcelona 1964.
- Dictionnaire encyclopédique Quilet*, Paris 1969.
- Dictionnaire universel alphabétique et analogique des noms propres*, Paris 1989.
- Egkyklopaideia papyros*.
- Enciclopedia Garzanti per tutti*, Milano 1959.
- Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, Roma 1932,
- Enciclopedia Luso-Brasileira de Cultura*, Lisboa 1969.
- Eneiclopedia uyniversale Fabbri*, Milano 1971.
- Encyclopedia of Ukraine*, Toronto-Buffalo-London 1988.
- Facta*, Helsinki 1976,
- Gran enciclopedia Larousse*, Barcelona 1988.
- Grand Larousse encyclopédique. en dix volumes*, Paris 1962.
- Grote Nederlandse Larousse eyclopedie in vijfentwintig delen*, Hasselt 1975.
- Grote Winkler Prins. Encyclopedie in 26 delen*, Amsterdam-Elsevier-Antwerpen 1991.
- Kratka bŭlgarska enciklopedija*, Sofia 1969.
- Leksikon JLZ*, Zagreb 1974.
- Lessico universale italiano*, Roma 1970,
- Lexikon des Mittelalters*, München-Zürich 1989.
- Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 5, Freiburg im Br. 1960 (2. Aufl.), 1995 (3. Aufl.).
- Lietuviškoji tarýbinė enciklopedija*, Vilnius 1978.
- Mažoji lietuviškoji tarýbinė ericiklopedija*, Vilnius 1968.
- Megâlē Ellēnikē egkyklopaidēia*, Athēnai 1964,
- Megâlē genike egkyklopaideia*.
- Meyers enzyklopädisches Lexikon in 25 Bänden*, Mannheim-Wien-Zürich 1974.
- Meyers grosses Universal Lexikon in 15 Bänden*, Mannheim 1982.
- Nordisk familjebok encyklopedi och onversationslexikon*, Malmö 1943.
- Otavan iso Fokus*, Helsinki 1976.
- Otavan iso tietosanakirja. Encyclopaedia Fennica*, Helsinki 1968.
- Otavan suuri ensyklopedia*, Helsingissä [Helsinki] 1988.
- Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, Praha 1896.
- Příruční slovník naučný*, Praha 1966.

- Révai nagy lexikona az ismeretek enciklopédiája*, Budapest 1913.
Schweizer Lexikon, Zürich 1946.
Slovenský naučný slovník. Príručná encyklopédia vedomostí v troch dieloch, Bratislava-Praha 1932.
Svensk Uppslagsbok, Malmö 1962.
The Encyclopedia Americana, International Edition, Danbury 1993.
The New Encyclopaedia Britannica. Macropaedia, Chicago 1988 (15th ed.).
The New Encyclopaedia Britannica. Micropaedia, Chicago 1988 (15th ed.).
Új Magyar Lexikon, Budapest 1960.
Ukrainska radjanska enciklopedija, Kiew 1964.
Uusi tietosanakirja, Helsinki 1972.
Veuschueven Groof Geillustreerd Woordenboek, [?] 1991.

PORTRAIT OF HEDWIG (JADWIGA), THE QUEEN OF POLAND,
IN CONTEMPORARY EUROPEAN ENCYCLOPAEDIAS AND LEXICONS

S u m m a r y

Writing this paper, I wanted to answer the question: What is the significance of Queen Hedwig (1374–1399) in Europe at the end of the 20th century? A review of about fifty encyclopaedic and lexicographic entries gave general information about the knowledge of Europeans on the Queen.

The Queen is presented in these entries as the daughter of Louis I, the King of both Hungary and Poland, and the wife of Jogaila (Jagiello), the Grand Duke of Lithuania, with whom the Polish nobles negotiated the politically advantageous Union of Krevo (Krewo, Krewa), the union between the Kingdom of Poland and the Grand Duchy of Lithuania. She is also presented as the King (Lat. *rex*) of Poland. Only few entries inform, for example, that she was a patron of religion and scholarship, that she promoted the Christian development of Lithuania, or that she inspired the restoration of the university in Cracow (Kraków). Sometimes but not often, authors of entries inform, for example, that Queen Hedwig accompanied by the knight army went on a campaign to regain Galicia (Ruś Halicka) for the Kingdom of Poland, or they present the personality of the Polish Queen.

Summarizing this review of encyclopaedic entries, I would like to note that they are an example of an unsatisfactory knowledge of Queen's importance for Europe which is the result of ignorance of the history of Poland and its place in European history. Only entries in the *Enciclopedia Luso-Brasileira de Cultura*, the *Lexikon des Mittelalters*, the *Lexikon für Theologie und Kirche*, the *Meyers enzyklopädisches Lexikon in 25 Bänden*, the *Svensk Uppslagsbok*, and the *Ukrainska radjanska Enciklopedija* present the Queen satisfactorily. In my opinion, it seems that Queen Hedwig has not entered yet the history of Europe and European culture for good.